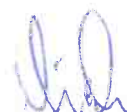

Recenzja habilitacyjna Pani dr Miry Malczyńskiej-Biały

Ocena osiągnięcia naukowego stanowiącego znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej

Pani dr Mira Malczyńska-Biały przedstawiła do postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego osiągnięcie naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój nauk o polityce i administracji (Ustawa o szkolnictwie wyższym i nauce, art. 219, ust.1, pkt 2) w postaci monografii zatytułowanej „Polityka konsumencka Unii Europejskiej po 2002 roku”. Praca ta została wydana w roku 2021 w Rzeszowie przez Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Licząca ponad 400 stron monografia w swojej zasadniczej części składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów oraz zakończenia. Obok bibliografii uzupełniona jest wykazami: skrótów, rysunków i wykresów, tabel oraz trzema aneksami, zawierającymi dokumenty kluczowe dla problematyki książki i indeksem osobowym. Wstęp stanowi nie tylko prezentację zawartości książki, ale przede wszystkim wprowadza czytelnika w istotę zamysłu naukowego habilitantki. Kolejne dwa rozdziały stanowią istotny teoretyczny kontekst dla zawartych w kolejnych sześciu rozdziałach, rozważań dotyczących poszczególnych aspektów polityki konsumenckiej UE po roku 2002. W zakończeniu autorka podsumowuje swoje naukowe dociekania odnosząc się do postawionych w procesie badawczym pytań i hipotez. Ważnym i cennym elementem recenzowanej monografii są umieszczone w aneksach materiały, pozwalające czytelnikom zaznajomienie się z kluczowymi dokumentami polityki konsumenckiej UE po 2002 roku. Taka struktura pracy uzasadniona jest tokiem prowadzonych przez autorkę rozważań i nie budzi moich zastrzeżeń.

Recenzowana monografia jest swoistym zwieńczeniem wcześniejszych badań habilitantki, dla której ta tematyka stanowi rdzeń dotychczasowej kariery naukowej, o czym świadczą liczne publikacje. Tym niemniej tematyka podjęta w pracy habilitacyjnej stanowi istotny atut, bowiem do tej pory poruszana była raczej w sposób kontekstowy, fragmentowy, przyczynkarski. Ta próba całościowego ujęcia problematyki polityki konsumenckiej w UE zasługuje więc na uznanie i jest niewątpliwie świadectwem oryginalności pracy. Nie budzi moich zastrzeżeń cezura czasowa dokonanej w pracy analizy, jest uzasadniona zmianami prawnymi i organizacyjnymi istotnymi z punktu widzenia tematyki rozważań. Ponadto zagadnienia związane z polityką konsumpcyjną UE wydają się ważnym problemem nie tylko formalno-prawnym ale przede wszystkim społecznym, ekonomicznym i politycznym. Odnoszą się bowiem bezpośrednio do codziennego życia ogółu obywateli UE, wszak wszyscy jesteśmy konsumentami.

Jak już wspomniałem, we wstępie autorka nie tylko uzasadnia wagę podjętej w książce problematyki i opisuje jej zawartość, ale przedstawia tam podstawowe założenia metodyczne swojego projektu badawczego. W związku z tym zasługuje on na szczegółową analizę. Habilitantka prezentuje we wstępie zasadnicze pytania badawcze na jakie stara się odpowiedzieć. Dotyczą one problematyki zdefiniowania w UE takich podstawowych pojęć jak konsument czy polityka konsumencka. Odnoszą się do zagadnień instytucjonalnej podmiotowości tworzenia i realizacji polityki konsumenckiej w UE, a także czynników formowania i realizacji tej polityki po roku 2002 oraz dalszych perspektyw jej rozwoju. Postawione pytania badawcze zostały przetransformowane w sześć podstawowych hipotez (choć tak naprawdę ich konstrukcja ma bardziej postać tez niż hipotez), który zostały poddane weryfikacji w procesie badawczym. I wspomniane pytania i wynikające z nich hipotezy mają moim zdaniem istotne znaczenie. Autorka generalnie uniknęła niebezpieczeństwa stawiania hipotez banalnych, których weryfikacja nie wymaga wysiłku poznawczego.

We wstępie habilitantka określa również metodologiczne założenia swojego postępowania badawczego a w szczególności metodykę prowadzonych badań i analiz. Nie kwestionuję zawartych w nim uwag dokonanych przez autorkę. Mam natomiast daleko idący niedosyt informacji, które się tam znajdują. Po pierwsze, habilitantka deklaruje stosowanie podejścia interdyscyplinarnego (s. 14). Jestem przekonany, że w przypadku takiej problematyki jest to właściwa postawa badawcza. Niestety oprócz generalnej deklaracji autorka nie pokusiła się o szersze opisanie swojego stanowiska badawczego. Osobiście w pracy habilitacyjnej

oczekiwałbym szerszej refleksji na ten istotny z punktu widzenia przeprowadzonych analiz temat metodologiczny. Kwestia ta jest o tyle ważna, że większość autorów opracowań zbiorowych poświęconych kwestii interdyscyplinarności wskazuje na popularność tej kategorii pojęciowej, a zarazem jej użyteczność, przedsięwzięcie wręcz konieczne we współczesnych dociekaniach naukowych¹. Jednocześnie w dysputach na temat interdyscyplinarności często mówi się, że jest to moda intelektualna, która jawi się jako projekt pozostający w sferze wyobraźniowej (utopia) i postulatycznej, idea zagrażająca dyscyplinarności nauk jako ugruntowanej od wieków tradycji wytwarzania wiedzy. Niestety lektura tekstu recenzowanej pracy nie pozwala odpowiedzieć na pytanie: Jak konkretnie postulat interdyscyplinarności zaistniał w badaniach habilitantki? Przykładowo, czy mamy tutaj do czynienia z wertykalną czy też horyzontalną strukturą interdyscyplinarności?²

Po drugie, mój niedosyt poznawczy dotyczy także zawartych we wstępie informacji na temat metodyki przeprowadzonych analiz. Habilitantka wymienia (s. 13-14) kolejno: metodę instytucjonalno-prawną, historyczną, komparatystyczną, analizy decyzyjnej oraz czynnikową. Wspomniane metody są tylko wylistowane i odniesione do problematyki przy której zostały wykorzystane. Brakuje natomiast ich jakiegokolwiek opisu. A jest to o tyle ważne, że metody posiadają pewne warianty. Ponadto autorka deklaruje, że w przypadku większości użytych metod zastosowała tylko pewne ich elementy. Niestety pytanie o to jakie elementy, jakich wariantów użytych metod pozostaje bez odpowiedzi, co uważam za poważne uchybienie metodologiczne.

Moje wątpliwości natury metodologicznej budzi także sformułowana na podstawie badań definicja polityki konsumenckiej UE. Jak pisze autorka na s. 15 jest to „zespół działań prawno-organizacyjnych podejmowanych przez instytucje i organy Unii Europejskiej oraz międzynarodowe konsumenckie organizacje pozarządowe zgodnie z programami polityki konsumenckiej na dany okres”. Mam nieodparte wrażenie, że definicja ta jest obciążona

---

¹ Zob. Frodeman Robert, Klein Julie Thompson, Mitcham Carl (eds), (2010). *The Oxford Handbook of Interdisciplinarity*. Oxford: University Press; Repko Allen F. (2006). *Disciplining Interdisciplinarity: The Case for Textbooks*, „Issues in Integrative Studies”, No. 24, pp. 112–142. Kurczewska Joanna i Lejzerowicz Magda (red.), (2014). *Głosy w sprawie interdyscyplinarności. Socjologowie, filozofowie i inni o pojęciach, podejściach i swych doświadczeniach*. Warszawa: Instytut Filozofii i Socjologii PAN.

² Brudzińska Jagna (2014). *Horyzontalna a wertykalna struktura interdyscyplinarności. Spojrzenie fenomenologiczne*, [In:] Joanna Kurczewska i Magda Lejzerowicz (eds), *Głosy w sprawie interdyscyplinarności... op. cit.*, s. 251–255.

schematem błędnego koła (*circulus vitiosus in definiendo*). Określenie „polityka konsumencka” jako wyrażenie definiowane pojawia się również w definiensie.

Rozdział pierwszy recenzowanej habilitacji dotyczy polityki konsumenckiej w ujęciu teoretycznym i ma charakter wprowadzający. Autorka przedstawiła w nim ideę polityki konsumenckiej oraz genezę jej powstania w Europie. W podrozdziale pierwszym obok wstępnych rozważań historycznych znajdują się informacje dotyczące genezy i znaczenia ochrony praw konsumentów w Stanach Zjednoczonych Ameryki, państwa które jest prekursorem rozwiązań w tym zakresie. Podrozdział drugi zawiera rozważania definicyjne i typologiczne dotyczące podstawowych pojęć: polityki konsumenckiej oraz konsumenta. Podrozdział trzeci i czwarty poświęcone są historyczno-organizacyjnym i prawno-ekonomicznym determinantom polityki konsumenckiej Unii Europejskiej oraz mechanizmom jej tworzenia, w tym narzędziom i etapom tworzenia. Generalnie uważam, że treści zawarte w tym rozdziale we właściwy sposób wprowadzają czytelników w sferę podstawowych pojęć w zakresie problematyki prowadzonych w książce analiz. Jedyne zastrzeżenie dotyczy już wcześniej przytoczonej definicji polityki konsumenckiej.

Rozdział drugi przynosi szczegółową charakterystykę podmiotów polityki konsumenckiej w Unii Europejskiej. Autorka przedstawia strukturę i funkcje instytucji stanowiących prawo konsumenckie, organów doradczych i konsultacyjnych UE związanych z tworzeniem i realizacją polityki konsumenckiej, w tym rolę podmiotów pozarządowych. W dalszej części rozdziału omówiona zostaje rola instytucji sądowniczych w realizacji polityki konsumenckiej. Na podkreślenie zasługują rozważania dotyczące orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w zakresie ochrony praw konsumentów, zilustrowane wybranymi przykładami spraw dotyczących tych praw rozpatrywanych przez Trybunał po 2002 roku. W ostatniej części rozdziału scharakteryzowano inne podmioty obejmujące swym działaniem UE i w ramach prowadzonej aktywności wpływające na ochronę konsumentów, takie jak: Urząd Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich oraz sieć Europejskich Centrów Konsumenckich (European Consumer Centre, ECC). Ponownie analiza działalności tych instytucji uzupełniona jest danymi empirycznymi, przykładami spraw rozstrzyganych przez Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w obszarze ochrony praw konsumentów oraz danymi liczbowymi na temat ilości kontaktów i skarg złożonych do Sieci Europejskich Centrów przez konsumentów w latach 2005-2020.

Dwa pierwsze rozdziały recenzowanej pracy odnoszą się do podstawowych danych dotyczących istoty polityki konsumenckiej, znaczenia konsumenta w prawnej, politycznej i

ekonomicznej przestrzeni UE, podmiotów tworzących i realizujących politykę konsumencką oraz uwarunkowaniom i mechanizmom konstruowania tej polityki. Stanowią one dobrze opracowaną, merytoryczną bazę dla dalszych rozważań habilitantki skupionych na poszczególnych koncepcjach polityki konsumenckiej Unii Europejskiej po 2002 roku.

W rozdziale trzecim została poddana analizie koncepcja wzmocnienia bezpieczeństwa i ochrony konsumentów, w czwartym koncepcja egzekwowania prawa i dochodzenia roszczeń konsumenckich, w rozdziale piątym koncepcja zapewnienia informacji i edukacji konsumentom, wreszcie w szóstym koncepcja rozwoju prawa konsumentów do reprezentacji. Te moim zdaniem najważniejsze elementy habilitacji posiadają tożsamą strukturę. W każdym z rozdziałów zostały umówione uwarunkowania wspomnianych koncepcji, ich założenia oraz sposoby realizacji w latach 2002-2006, 2007-2013, 2014-2020. Prowadzone przez autorkę rozważania oparte są na bogatych i zróżnicowanych źródłach pierwotnych i wtórnych. Są one moim zdaniem świadectwem umiejętności analitycznych habilitantki, właściwego doboru danych, ich analizy i opartego na niej wnioskowania.

W zakończeniu habilitacji autorka odnosi się do postawionych pytań badawczych i wynikających z nich założonych hipotez badawczych. Prowadzony dyskurs ma charakter logiczny i oparty jest na przeprowadzonych w pracy analizach. Obok podsumowania pracy badawczej habilitantka wskazuje w zakończeniu na perspektywy rozwoju polityki konsumenckiej UE w kolejnych latach. W tym celu omówiła program polityki konsumenckiej Unii Europejskiej na lata 2020-2025, którym jest „Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady Nowy program na rzecz konsumentów. Poprawa odporności konsumentów na potrzeby trwałej odbudowy” z listopada 2020 roku. W zakończeniu brakuje mi refleksji autorki dotyczącej sytuacji konsumentów w UE. Innymi słowy próby odpowiedzi na pytanie: co z przeanalizowanych koncepcji polityki konsumenckiej wynika dla „zwykłego” obywatela Unii Europejskiej?

Wstępnie podsumowując, recenzowana monografia spełnia kryteria pracy naukowej. Mimo wskazanych w niej mankamentów, przede wszystkim o charakterze metodologicznym jest pracą merytorycznie wartościową, posiadającą walor oryginalności zawartych w niej rozważań. Świadczy także o dojrzałości intelektualnej autorki oraz jej umiejętnościach prowadzenia analiz teoretycznych i empirycznych.

Ocena pozostałych osiągnięć naukowych

Zgodnie z wykładnią Rady Doskonałości Naukowej recenzja habilitacyjna powinna uwzględniać ocenę wskazanych w dokumentacji wniosku informacji o aktywności naukowej albo artystycznej, o której mowa w art. 219 ust. 1 pkt 3 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Publikacje naukowe habilitantki obejmują trzy zasadnicze obszary badawcze: polityka konsumencka Unii Europejskiej, ewolucja ochrony praw konsumenta na poziomie międzynarodowym i krajowym, wybrane aspekty ochrony praw człowieka. W okresie po uzyskaniu stopnia naukowego doktora habilitantka opublikowała dwie monografie (*Ewolucja polityki konsumenckiej w Polsce po 1989 roku; Alternatywne sposoby pozasądowego rozwiązywania sporów konsumenckich w województwie podkarpackim*), była także redaktorką lub współredaktorką sześciu prac zbiorowych. Ponadto w okresie podoktorskim opublikowała dwadzieścia jeden rozdziałów w monografiach naukowych oraz dwadzieścia artykułów w czasopismach naukowych.

Ten dorobek habilitantki pod względem ilościowym jest absolutnie satysfakcjonujący. Nie jest moją rolą ocena jego jakości, tym niemniej pozwolę sobie na pewne uwagi w tym zakresie. Wszystkie monografie autorskie jak i prace redagowane/współredagowane przez Panią dr Malczyńską-Biały zostały wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego. Przy tak ważnej i poniekąd oryginalnej problematyce badawczej habilitantki budzi moje zdziwienie brak wyjścia wydawniczego poza jej macierzysty uniwersytet. Jestem przekonany, że wydaniem jej prac byłyby zainteresowane bardziej rozpoznawalne wydawnictwa naukowe, także zagraniczne. To wyzwanie habilitantka powinna podjąć jak najszybciej. Pewien mój niepokój budzi także relatywny brak publikacji w językach obcych. Wśród rozdziałów w monografiach tylko jeden został wydany w języku angielskim. Lepiej przedstawia się sytuacja w przypadku artykułów w czasopismach naukowych. Tym niemniej wśród jedenastu anglojęzycznych artykułów nie znajdziemy wydanych w czasopismach o realnym międzynarodowym zasięgu. Uważam, że habilitantka ze względu na tematykę swoich badań powinna podjąć natychmiastowe starania o wejście poprzez publikacje do międzynarodowego obiegu naukowego. Tym bardziej, że jak wynika z dokumentacji uczestniczyła w kilku międzynarodowych konferencjach zorganizowanych poza granicami Polski. Ponadto przebywała na kilku stażach w zagranicznych instytucjach naukowych i ma za sobą uczestnictwo w międzynarodowych programach badawczych.

Podsumowanie

Przedstawiona jako znaczące osiągnięcie monografia oraz inne osiągnięcia badawcze, naukowe habilitantki świadczą o posiadanej przez nią, zasługującej na uznanie wiedzy i kompetencjach. Szkoda, że Pani dr Malczyńska-Biały nie podjęła starań o dzielenie się tymi walorami poprzez publikacje o szerszym, międzynarodowym zasięgu. Pomimo wskazania na pewne braki metodyczne recenzowanej monografii uważam ją za dzieło naukowo wartościowe. Moje uwagi krytyczne są bowiem stonowane faktem, że w przeprowadzonych przez autorkę analizach widać zastosowanie elementów metodycznych, które w nie wystarczający sposób opisała w „nocie metodologicznej”.

Uważam, że przedstawiony przez Panią dr Mirę Malczyńską-Biały dorobek naukowy, a w szczególności monografia stanowiąca znaczące osiągnięcie spełnia kryteria ubiegania się o stopień doktora habilitowanego w zakresie nauk o polityce i administracji. Ten dorobek naukowy odpowiada wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustaw z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. W związku z tym wnioskuję o dalsze procedowanie postępowania w sprawie nadania Pani dr Mirze Malczyńskiej-Biały stopnia naukowego doktora habilitowanego w zakresie nauk o polityce i administracji.

